

РОЛЬ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ПІДГОТОВЦІ МАГІСТРІВ
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ОСВІТНІ, ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ»THE ROLE OF COMPARATIVE PEDAGOGY IN MASTERS' TRAINING
OF THE SPECIALTY "EDUCATIONAL AND PEDAGOGICAL SCIENCES"

У статті висвітлено мету вивчення навчальної дисципліни «Порівняльна педагогіка» магістрами спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки», обґрунтовано доцільність її включення в освітньо-професійну програму. Виокремлено три підходи до визначення категорії «порівняльна педагогіка»: порівняння та узагальнення особливостей дошкільної, шкільної, вищої освіти та особливостей освіти дорослих в Україні та різних країнах шляхом їх порівняння; стан і тенденції розвитку вітчизняної і зарубіжної системи освіти та педагогічного досвіду на локальному, регіональному та глобальному рівнях; стан і закономірності становлення і розвитку освіти в окремих регіонах і глобальному масштабі, виокремлення позитивних і негативних тенденцій міжнародного досвіду, шляхів взаємозбагачення і розвитку національної освіти.

На основі авторського розуміння сутності порівняльної педагогіки розроблено навчально-методичний комплекс для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, який охоплює програму, навчальний посібник, навчально-методичний посібник, методичні рекомендації для самостійної роботи і семінарських занять, тестові завдання з навчальної дисципліни, тематику індивідуальних навчально-дослідницьких завдань. Підготовка магістрів передбачає визначення і проектування напрямів розв'язання освітніх проблем, пошук можливих шляхів їх удосконалення, готовність до перебування в новій реальності. Порівняльна педагогіка може суттєво долучитися до міжнародного виміру підготовки фахівців, допомагаючи їм в усуненні небезпеки підготовки педагогів у контексті соціально-політичних умов. Вивчення і врахування позитивних моментів і труднощів у цій галузі дасть змогу суспільству зрозуміти винятковість педагогічних явищ в системі освіти, а також зробити певні узагальнення щодо перспектив розвитку освіти. Вивчення порівняльної педагогіки засвідчує зростання інтересу у студентів до національної системи освіти та її інтеграції у європейський освітній простір, розширення загально-культурного світогляду та розвиток педагогічного мислення, визначення ролі тих чи інших аспектів порівняльної педагогіки у формуванні фахових компетентностей.

Ключові слова: порівняльна педагогіка, програма навчальної дисципліни, підготовка магістрів, фахові компетентності, навчально-методичний комплекс.

The article highlights the purpose of studying the discipline "Comparative Pedagogy" by masters of specialty 011 "Educational, Pedagogical Sciences", substantiates the expediency of its including in the educational and professional program. Three approaches to defining the category of "comparative pedagogy" are distinguished: comparison and generalization of the features of preschool, school, higher education and features of adult education in Ukraine and different countries by comparing them; the current state and trends in the development of Ukrainian and foreign education systems and pedagogical experience at the local, regional and global levels; the state and patterns of formation and development of education in individual regions and on a global scale, highlighting positive and negative trends in international experience and ways of mutual enrichment and development of national education.

Based on the author's understanding of the essence of comparative pedagogy, an educational and methodological complex for applicants for the second (master's) level of higher education has been developed, which includes a program, a textbook, a teaching aid, methodological recommendations for independent work and seminars, test assignments in the discipline, and topics for individual research tasks. Master's training involves identifying and designing ways to solve educational problems, finding possible ways to improve them, and being ready to be in a new reality. Comparative pedagogy can contribute significantly to the international dimension of teacher training by helping to address the dangers of teacher education in the context of socio-political conditions. Studying and taking into account the positive aspects and difficulties in this field will allow society to understand the exceptional nature of pedagogical phenomena in the education system, as well as to make certain generalizations about the prospects for the development of education. The study of comparative pedagogy indicates the growing interest of students in the national education system and its integration into the European educational space, the expansion of the general cultural outlook and development of pedagogical thinking, and the role of certain aspects of comparative pedagogy in the formation of professional competencies.

Key words: comparative pedagogy, program of the discipline, masters' training, professional competencies, educational and methodological complex.

УДК 37.013.74(075.8)

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/58.2.5>

Чепіль М.М.,

докт. пед. наук, професор,
професор кафедри загальної педагогіки
та дошкільної освіти
Дрогобицького державного
педагогічного університету імені Івана
Франка

Карпенко О.Є.,

докт. пед. наук, професор,
професор кафедри загальної педагогіки
та дошкільної освіти
Дрогобицького державного
педагогічного університету імені Івана
Франка

Стинська В.В.,

докт. пед. наук, професор,
професор кафедри педагогіки
та освітнього менеджменту імені
Богдана Ступарика
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Модернізація освіти в Україні, удосконалення змісту підготовки педагогічних кадрів у закладах вищої освіти вимагають від науковців і педагогів-практиків вивчення, аналізу та узагальнення освітніх проблем як в Україні, так і в європейському та світовому освітньому просторі. Сьогодні

характеризується інтернаціоналізацією людських відносин, виїздом за кордон як дорослих, так і дітей. Засоби масової комунікації дають можливість миттєвого поширення інформації. Зацікавлення різними проблемами освіти спонукає до пошуку шляхів інтелектуального розвитку людей, їх підготовку до перебування в новій реальності,

визначення і проектування напрямів розв'язання освітніх проблем і пошук можливих шляхів їх удосконалення.

У вирішенні цих проблем особливе місце займає порівняльна педагогіка, яка є сьогодні відносно молодого наукою і навчальною дисципліною, яка має свій об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження. Порівняльну педагогіку зазвичай розуміють як міждисциплінарну педагогічну науку, яка з синхронної або діахронічної точки зору вивчає педагогічні явища та факти в їхніх соціально-культурних, політично-економічних і культурних взаємозв'язках і порівнює їх схожість і відмінність у двох або більше країнах, континентах або загалом. Водночас вона спрямована насамперед на краще розуміння унікальності кожного педагогічного явища у національній освітній системі та на пошук адекватного узагальнення з метою удосконалення освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інтеграція вітчизняної освіти в європейський освітній простір, розвиток окремих ланок освіти у зарубіжних країнах викликає зацікавлення у науковців і педагогів-практиків. Г. Єгоров, О. Локшина досліджують тенденції розвитку порівняльної педагогіки за кордоном, І. Тараненко, Г. Троцько – методи порівняльно-педагогічних досліджень. Л. Гриневич, О. Зубченко, О. Карпенко, К. Корсак, С. Костюк висвітлюють проблеми організації виховання і навчання дітей різного віку в окремих країнах. А. Василюк, Ю. Кіщенко, Т. Кошманова, Л. Пуховська, С. Романова розкривають формування професійної майстерності вчителя у зарубіжних країнах (США, Польщі, Англії та Уелсу та ін.). В. Кравець висвітлює порівняльну педагогіку як фактор перебудови системи освіти в Україні. Порівняльну педагогіку в контексті розвитку освітології досліджує К. Корсак [3], С. Сисова [7]. В останні десятиліття в Україні укладено навчальні посібники з порівняльної педагогіки, авторами яких є О. Галус і Л. Шапошнікова [1], А. Сбруєва [6], М. Чепіль [8]. Однак досліджень, в яких висвітлюється потреба вивчення порівняльної педагогіки та її включення в освітньо-професійну програму та навчальний план підготовки магістрів, є не так багато. А це зумовлює конкретизацію означеної проблеми.

Мета статті – висвітлити сутність, мету і завдання навчальної дисципліни «Порівняльна педагогіка» та її місце у підготовці здобувачів за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. На початку ХХІ ст. в Україні увага науковців звернута на з'ясування місця порівняльної педагогіки в системі педагогічних наук, еволюцію методології порівняльних досліджень, підготовку і проведення компаративістичних досліджень у різних країнах світу, перспективи

розвитку порівняльної педагогіки на тлі сучасних викликів. Порівняльна педагогіка займається аналізом освітніх систем, їх соціально-економічними, історико-культурними, психолого-соціологічними та освітньо-політичними передумовами у минулому та сьогодні, прогнозує перспективи розвитку освіти, визначає тренди і тенденції в галузі освіти [4, с. 6]. Це, своєю чергою, забезпечує формуванню освітньої політики держави.

Прийнятий стандарт вищої освіти за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» для другого (магістерського) рівня вищої освіти (наказ МОН України № 520 від 11.05.2021 р.) передбачає «підготовку фахівців, здатних розв'язувати актуальні проблеми, складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру в сфері освітніх, педагогічних наук, освітнього менеджменту та освітньої практики» [5, с. 5]. Формування спеціальних (фахових, предметних) компетентностей може забезпечити освітньо-професійна програма, яка включає перелік тих чи тих навчальних дисциплін. Серед них – порівняльна педагогіка. Вивчення цієї дисципліни забезпечує формування фахових компетенцій, пробуджує емпатію, одночасно розвиває мислення, вчить аналізувати і класифікувати педагогічні явища, веде до напрацювань конкретного підходу до педагогічної дійсності, змушує до усвідомлення собі небезпеки культурних запозичень.

Трактування категорії «порівняльна педагогіка» в науковій літературі засвідчує про те, що не існує єдиного підходу до розуміння її сутності. Аналіз публікацій в останні десятиріччя дає підстави виокремити три підходи до визначення змісту цієї категорії: 1) порівняння та узагальнення особливостей дошкільної, шкільної та вищої освіти, особливостей освіти дорослих в Україні та різних країнах шляхом їх порівняння (О. Локшина, М. Чепіль); 2) стан і тенденції розвитку вітчизняної і зарубіжної системи освіти та педагогічного досвіду на локальному, регіональному та глобальному рівнях (В. Блажесівський, З. Курлянд, О. Локшина, Я. Пруха, О. Цокур та ін.); 3) стан і закономірності становлення і розвитку освіти в окремих регіонах і глобальному масштабі, виокремлення позитивних і негативних тенденцій міжнародного досвіду, шляхів взаємозбагачення і розвитку національної освіти (Б. Вульфсон, З. Малькова, М. Родіонов, А. Сбруєва та ін.).

Зробивши ретельний аналіз поняття «порівняльна педагогіка», вважаю за доцільне дати авторське визначення: «наука, яка вивчає методологію, загальну теорію освітніх тенденцій у сучасному світі, закономірності розвитку освітніх систем у глобальному масштабі, співвідношення всезагальних тенденцій і національної або регіональної специфіки, виявляє позитивні та негативні аспекти міжнародного педагогічного досвіду, форми

і способи взаємозбагачення національних педагогічних культур» [8, с. 6].

На основі такого розуміння сутності порівняльної педагогіки розроблено навчально-методичний комплекс для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, який охоплює програму навчальної дисципліни [9], навчальний посібник [8], навчально-методичні посібники [10; 11], методичні рекомендації для самостійної роботи і семінарських занять, тестові завдання з навчальної дисципліни, тематику індивідуальних навчально-дослідницьких завдань.

Мета вивчення порівняльної педагогіки як окремої навчальної дисципліни полягає у засвоєнні майбутніми педагогами ключових положень і проблематики порівняльної педагогіки; формування в здобувачів теоретичних знань про основні парадигми, концепції, напрями розвитку освіти у світі; формування досвіду самостійного і творчого аналізу та оцінки педагогічних явищ і ситуацій, які спостерігаються як на глобальному, так і на локальному рівнях; формування педагогічного мислення, фахових компетентностей [9, с. 4]. Порівняльна педагогіка вивчається одночасно з такими дисциплінами як «Методологія наукових досліджень», «Педагогіка вищої школи», «Дидактичні системи у вищій освіті».

Згідно з вимогами ОПП здобувачі повинні знати міжнародну стандартну класифікацію освіти, міжнародну взаємодію в освіті; стан, закономірності і тенденції розвитку освіти в Україні та країнах світу; позитивні і негативні моменти вітчизняного і світового освітнього простору; сучасний стан і тенденції розвитку теорії та практики оновлення освіти в умовах сьогодення.

Вивчення порівняльної педагогіки має забезпечити формування таких умінь у здобувачів:

- здійснювати порівняльний аналіз психолого-педагогічних концепцій, теорій, дослідницьких підходів до вивчення дійсності;
- характеризувати психологічні та педагогічні підходи до розуміння педагогічних явищ;
- визначити основні поняття порівняльної педагогіки;
- розв'язувати практичні завдання, застосовувати теоретичні знання, власний досвід та навчальні матеріали при вирішенні конкретних кваліфікаційних завдань в сфері майбутньої педагогічної діяльності;
- вміти визначати об'єкти педагогічної діяльності в сучасних умовах;
- аналізувати зарубіжні психолого-педагогічні концепції, теорії, дослідницькі підходи до вивчення педагогічних явищ;
- використовувати методи порівняльно-педагогічного дослідження;
- організувати порівняльно-педагогічне дослідження;

- оперувати термінологією порівняльної педагогіки;

- планувати, організувати, методично спрямовувати освітній процес на основі програмного змісту, з урахуванням потреб, інтересів, темпів розвитку кожної дитини, а також зарубіжного досвіду;

- впроваджувати елементи інноваційних моделей навчання у практику роботи вищих закладів освіти;

- застосовувати отримані знання у процесі викладання у вищій школі: використовувати оптимальний педагогічний інструментарій, спираючись на досвід організації вищої освіти за кордоном.

Вивчення порівняльної педагогіки забезпечить розуміння здобувачами того, що треба порівнювати порівнюване, не потрібно плутати факти і власну інтерпретацію, а одночасно не можна трактувати нагромаджені дані як об'єктивні. Такий досвід розвиває здібності критично оцінювати існуючу педагогічну практику, навчить студентів брати активну участь під час проведення педагогічних досліджень. Дослідні зацікавлення студентів включають єдність педагогічної теорії і практики, дозволяють майбутнім педагогам знаходити себе у вирі педагогічних явищ. Пізнання закордонного досвіду дозволяє шукати певну дистанцію часто обмежених дискусій на національному рівні, забезпечує можливість пізнання альтернатив, вчить формулювати власні погляди та педагогічний світогляд. Часто це спричиняє почуття симпатії і солідарності. Це може призвести до міжнародних обмінів та інших форм здобуття міжнародного досвіду.

Порівняльна педагогіка оперує тими ж поняттями, що й загальна педагогіка, теоретичними засадами і методами, доповнюючи їх аналітичними матеріалами, що може сприяти більш глибокому визначенню окремих категорій. Предметом дослідження є опис системи освіти і виховання у різні часи і в різних племенах, конкретних освітніх реформ з усім багатством їх проявів, як повторюваних, так і тих, що не повторюються в інший час і в інших місцях у тісному зв'язку з сукупністю інших симптомів соціального життя.

Польські дослідники (В. Блажеєвський [12], В. Оконь [13], Р. Пахоцінський [14]) вважають, що порівняльна педагогіка є продовженням історії виховання. Однак історія виховання має справу з історією змін освітніх структур і явищ протягом розвитку історії культури різних країн і народів, а порівняльна педагогіка – з сучасними освітніми структурами і явищами у світі. Історія виховання (освіти) дає змогу глибше пізнати традиції виховання, становлення і розвитку окремих шкільних систем тощо. Порівняльна педагогіка черпає з історії типово історичну інформацію, потрібну до з'ясування теперішньої ситуації, а історичний

аналіз уможлиблює її інтерпретацію сучасних освітніх систем і їх адекватне порівняння.

Сьогодні однією з функцій порівняльної педагогіки є міжнародно-інтеграційна функція. Інформація про освітні системи і різні типи освітніх закладів у інших країнах спонукають до міжнародного пізнання і розуміння освітніх проблем, а також до їх специфічного вирішення у конкретній державі [2]. Це особливо важливо врахувати при підготовці майбутніх педагогічних працівників. Порівняльна педагогіка уможлиблює не тільки схематичну, рутинну підготовку до педагогічної професії, але може суттєво долучитися до міжнародного виміру підготовки фахівців, допомагаючи їм в усуненні небезпеки підготовки педагогів у контексті соціально-політичних умов. Підготовка кадрів є загальною потребою суспільства, а її метою є допомога кожній одиниці у розвитку здібностей до навчання упродовж життя. Вивчення і врахування позитивних моментів і труднощів у цій галузі дасть змогу суспільству зрозуміти винятковість педагогічних явищ в системі освіти, а також зробити певні узагальнення щодо перспектив розвитку освіти.

Висновки. В останні десятиріччя в Україні вийшло чимало публікацій з порівняльної педагогіки, підготовлено низку навчальних посібників. На основі авторського розуміння сутності порівняльної педагогіки розроблено навчально-методичний комплекс для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти. Досвід викладання порівняльної педагогіки упродовж десяти років засвідчує зростання інтересу у студентів до національної системи освіти та її інтеграції у європейський освітній простір, розширення загальнокультурного світогляду та розвиток педагогічного мислення, визначення ролі тих чи інших аспектів порівняльної педагогіки у формуванні фахових компетентностей.

Перспективними напрямками подальших наукових студій є дослідження доцільності вивчення порівняльної педагогіки на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Галус О., Шапошнікова Л. Порівняльна педагогіка. Київ : Вища школа, 2006. 216 с.
2. Карпенко О., Прокопів Л. Вища освіта в контексті євроінтеграції : навч.-метод. посібник для підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти. Дрогобич: Посвіт, 2019. 148 с.
3. Корсак К. Порівняльна педагогіка – попелюшка чи принцеса. *Науковий світ*. 2001. № 2. С. 8–9.
4. Локшина О. Тенденція як категорія порівняльної педагогіки. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2011. № 2(8). С. 5–14.
5. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки для другого (магістерського) рівня вищої освіти : наказ МОН України № 520 від 11.05.2021 р. URL : https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/82566/
6. Сбруєва А. Порівняльна педагогіка. Суми : ВТД «Університетська книга», 2004. 320 с.
7. Сисоєва С. Порівняльна педагогіка в контексті розвитку освітології. *Освітнологія, oświatologia*. 2014. Вип. 3. С. 17–23.
8. Чепіль М. Порівняльна педагогіка : навч. посібник. Київ : Академвидав, 2014. 216 с.
9. Чепіль М. Порівняльна педагогіка : програма навчальної дисципліни для підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта / Педагогіка спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки. Дрогобич : Ред.-вид. відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2020. 20 с.
10. Чепіль М., Карпенко О., Терлецька Л. Вища школа та Болонський процес : навч. посібн. для підготовки фахівців ОКР «Магістр». Дрогобич : Ред.-вид. відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2013. 196 с.
11. Чепіль М., Ревть А. Порівняльна педагогіка: навчально-методичний посібник. Дрогобич: Ред. вид. відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2019. 134 с.
12. Błażejowski W. Pedagogika porównawcza : materiały pomocnicze dla studentów. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2006. 320 s.
13. Okoń W. Nowy słownik pedagogiczny. Warszawa : Wydawnictwo „Żak”, 2004. 486 s.
14. Pachociński R. Pedagogika porównawcza : podręcznik akademicki. Warszawa : Wydawnictwo „Żak”, 2007. 350 s.